

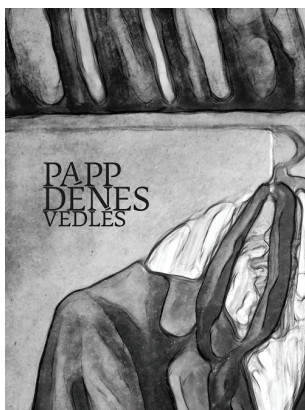
MOLNÁR ILLÉS

Külön bejáratok

KERBER BALÁZS: ALSZOM RENDSZERTELENÜL
PAPP DÉNES: VEDLÉS

JAK+Prae.hu,
Budapest, 2014.
122 oldal, 2000 Ft

Műút Könyvek
Miskolc, 2014.
72 oldal, 1990 Ft

Egy dalszerző-énekes vallomások lírai önéletrajza és egy klasszikafileológus félálomszerű töprengései az időről, a szorongásról és a töprengésről: két különbejárat a kortárs irodalomba. Két, a kortárs kánont ismerő, saját helyét ahhoz képest kijelölő költészet érkezése.

Az elsőkötetes szerzőkről írni hálás feladat: nincsenek róluk bejáratott frázisok, amiket reciklálni vagy cáfolni kelletne, és végső soron bármit is ír róluk a recenzens, annak valamilyen mértékig újdonságértéke van. De a feladat ugyanennyire nehéz is: ha a vizsgált versek belesimulnak az aktuális lírai áramlatba, fanyaloghatunk eredetiség híjáról, ha pedig teljesen trendidegen, gyanakodhatunk naivitásra. Jelen köteteknél egyik tétel sem áll meg: a szó szoros értelmében ugyanis egyikük sem pályakezdő, a kánont pedig nemcsak ismerik, de használják, továbbbíráják, kicsit el is mozdítják. Kerber Balázs szerzőként, szerkesztőként már öt éve része az irodalmi életnek, Papp Dénes nevét pedig a miskolci Kisavas zenekar dalszerző-énekeseként is ismerhetjük.

A szerzők életrajzi és szakmai előzményeit teljesen félretenni ugyan lehetetlen, bizonyos mértékig mindkét kötet provokálja, felülírja azokat. Papp Dénes hiába zenész és énekes, a kötetében nincsenek versként újrahasznosított dalszövegek, sőt, költészete általában véve sem jellemezhető a dalszerűséggel – épp ellenkezőleg: versei epikus önéletrajzzá, már-már családregénnyé állnak össze. Kerber Balázsról a folyóirat-olvasó közönség tudhatja, hogy szoros szakmai kapcsolat fűzi Marno Jánoshoz, publikáltak már közös, „négykezes” verseket is. Marno és Kukorelly Endre szemináriumait is látogatja, klasszikafileológiát és olasz irodalmat tanult. Tizenévesen kezdett publikálni, versei már kiforrott szakmaisággal születnek, műveltsége a versekben is megjelenik az antik kínai költészettől a kortársakig.

A személyesség, kvázi önéletrajziság mindkét kötetben meghatározó, akárcsak a beszélt nyelvhez közelítő regiszter,

valamint a szabadvers és kötött formák váltakozása. Mintha a mondandó felülírná a formai egységet, a közlendő idomítaná magához a formát. És ez az a mozzanat, a tartalom, mondjuk ki: az elbeszél élet, és az ahhoz talált nyelv, ahol a két költészet igazán elkülönбöződik. Papp Dénes *Vedlésének* négy rétege (ciklusa) az önéletrajz, olykor a családtörténet egyre szűkülő köreit járja be: a felmenők háborús történeteitől indul, majd a miskolciság létélményében merül el, mesél a munkaviszonyairól, de találunk meditatív, intim hangvétellő szövegeket is gyászról, emlékezésről, spirituális keresőmunkáról, azaz: a rizikós témáktól sem fél. Kerber Balázs könyvében, bár az terjedelmileg majdnem a *Vedlés* duplája, a szöveg tereit bejáró tekintet sokkal szűkebb mezőn mozog: verseiben minden apró mozzanatnak súlya van: egy kiflivégnek a táska alján, a hőérzetnek a karon vagy egy tér szűrkességének. (Ez utóbbi, bár nem tűnik hangsúlyos megfigyelésnek, mégis felkiáltómódban indít egy verset: „A tér de szürke! Üregszürke; köröz / felette a levegő, penge.” (*Hőnyelvek*) *Az Alszom rendszertelenül* az érzékelések végletekig reflektált rögzítése. Kerber verseinek legszembeötlőbb sajátossága, hogy az elbeszélő saját testével, testi érzeteivel, önnön létmódjával szemben is kritikus. „*Lábamat megfelelően emelem a kőre, előrébb, de / unalmassá válok*” – mintha saját tetteit és minden benyomást, történetet egy fiktív autenticitás (mindenhez, önmagához képest is) külső nézőpontból értékelné. És ez a folyamatos kategorizálás, osztályozás állandóan kizökkenti saját amúgy aprólékos, jelentős és jelentéktelen mozzanatok látásólag külön nem választó elbeszélését. Mindeközben maga a folyamatos kizökkenés, értékelés, reflexió lesz a beszéd fő tárgya, a tulajdonképpen szinte történetmentes elbeszélés így lesz zaklatott, nyugtalanító. Mindkét szerző poézisét, módszertanát jól érzékeltetik a kötetek kezdőversei.

A *Vedlés* nyitányában, a *Kilencszáznegyvennégy* című szövegben az elbeszélő „kis résen” bámul kifelé, a háború elől egy szekrénybe menekülve „pislogni is képtelen”, így kényszerű szemtanúja néni katonák általi brutális megerőszakolásának. A trauma kiváltója itt az érzékelés kérlelhetetlen betörése a tudatba. A világ brutális, kíméletlen és konkrét. Kerber *Könynyű* című versében ellenben egy mindennapi jelenettel indul a kötet: a – ki tudja, miért – egy téren átrohanó alak perspektívájából a kétoldalt suhanó sárga autók is elhalványulnak, „aki szembe jön, elmosódik / arca megnyúlik / teste szalag röptében.” A Kerber-lírában a világ elemeire bomlik, színes foltokra, akár egy impresszionista festményen. Néhol még tovább, a kubizmusig és az absztrakt expresszionizmusig. A legerősebb festőiséggel a *Kék levegő* című vers bír, ahol a verseken végigvonuló színek válnak kiemelten hangsúlyossá. A „piros aszfaltok”, zöld műanyagpohár, a kék labda és a sárga törölköző szinte világítanak az amúgy visszafogott versben. A tér- és mozgásérzékelés aprólékos leírása lassúvá és nehézzé teszi a világot, mintha levegő helyett egy sűrű folyadékban mozognak a lírai én. Akár egy nyugtalanító (fél)álom partvidékén: a paplan túl kicsi, nem tud eltakarni, befedni, az ember beleragad saját járásába, dolgokba, szagokba. „Tartsd a táj iramát” – szól magához, de mintha a lehetlent próbálná.

Míg Papp Dénes versei egy nagyobb, lokális és történeti ív mentén haladnak, s egy huszadik-huszonegyedik századi regény érzékeny fragmentumai lehetnének, addig Kerbernél ez az érzékenység sokkal aprólékosabb: ritkán hagyják el a szűkre szabott egyszemélyes teret. Regény helyett inkább naplójegyzetek. A *Vedlés* már címében is személyes, testközeli verseket ígér. A cikluscímek (*Első, Második, Harmadik és Negyedik réteg*) ezt tovább árnyalják, a leváló bőr mintha egyre csupaszabbá tenné annak korábbi viselőjét. A könyvben előrehaladva a versek ennek megfelelően egyre személyesebbé, egyre meghittebbé válnak. Az első családi

történeteket mesél el balladaszerűen, a második világháborúról, ötvenhatról, nagyszülőkről, a következőben egy több versből álló *Miskolci odüsszeia* áll. A harmadik a lírai én kalandozásai a munka világában: kőművesség, radiátorgyár, napközis tanári állás humoros, de szomorú történetei. Az utolsóban a legszemélyesebb történeteket találjuk, a gyász, a melankólia, meditatív, töprengő versek foglalnak helyet.

Pappnál több „klasszikus” megoldást, olykor-olykor túlon túl is ismerős szófordulatot találunk, ez azonban sosem lesz zavaró. Ha Kerber a pontosság, Papp az őszinteség lehetetlen maximalizmusát kísérli. Egymás mellé helyezett családtörténetei, kallódó, munkahelyről munkahelyre, kocsmáról kocsmára, albérletről albérletre szálló életvitele a klasszikus bohém figuráját rajzolja körbe. Már-már Rimbaud pelikánját idézi, aki a hétköznapi valósággal nehezen boldogul, de a költészetben szárnyal. Persze versei nem anakronisztikusak, a századfordulós bohém alak a huszonegyedik századra nem annyira hős, mint inkább szimpatikus lúzer. Ennek keserű, de ironikus tudomásulvétele a *Vedlés*, amely – érdekes megoldással az egyedi, életrajzi rétegek lehulltával egy archetipikusabb, ősi rétegeig jut el. Az utolsó előtti vers zoltáridézete: „A mélységből kiáltok hozzád, Uram” – nem annyira a lírai én egyszerű egyes szám első személye, mint inkább egy tágabb, egyetemes alany kiáltása. A 130. Zoltár (*De profundis*) a kultúra alapélménye: irodalmi és zenei feldolgozásait felsorolni is nehéz volna. S ebben mintha Weöres Sándor *Ars poeticáját* követné Papp: „Az okosak ajánlják: legyen egyéniséged. / Jó; de ha többre vágyol, legyél egyén-fölötti.” Az egész kötet ebben az egyén rétegeitől az egyénfölötti valóságig haladó mozgás, avagy vedlés spirituális fejlődésrégenye.

Az *Alsom rendületlenül* mintha épp inverz módon jutna el egy tágabb horizontra: nála a hétköznapi banalitása az a momentum, ami megfogja az olvasót: a szöszölés, molyolás, bíbelődés hétköznapi esendőségéből fon pókháló finomságú szövetet, ami annyira behálózza az olvasót (nem csak olvasás közben), hogy jártában-keltében egy idő után maga is másként tekint a padlókövekre, világítótestekre, kiflivégekre.

Két, ellentétes oldalról történő, de egyaránt figyelemreméltó belépő az irodalom táguló terébe: ha Papp Dénes csillagászati távcsővel néz befelé, Kerber mikroszkóppal kifelé. A két kötet olvasása utáni kettős látás pedig egyenesen pszichedelikus élmény.